

Kas somam skolas somā?

Līvānu 1.vidusskolas direktora vietniece Inese Magdaļenoka janvārī apmeklēja Somiju, kur izziņāja un pētīja vienu no veiksmīgākajām izglītības sistēmām pasaulē – Somijas izglītības sistēmu. Piedāvājam Ineses pārdomas par redzēto.

LŪKOŠANĀS SOMU ZEMĒ

Somija. Helsīnki – Joensuu. Rāma. Sniegota. Rēni saulaina. Lēnprātīgi rimta. Labestīga. Atsaucīga mūsu, septiņu Neatkarīgās Izglītības biedrības pārstāvju, jautājumiem, vēlmēm un pārsteigumiem. Laipna. Gudra. Izglītota.

Vieta, kur uz skolu mīnus desmit grādos dodas ar divriteni smaidot, jo vēl nav sals. Tikai viens braucamrīks, vientuļš un ieputināts, mētājās pamests, aizmirsts (?) zem skolas pagalma laternas staba.

Bet tā – cita veida pamestība vai atstumtība Somijā jaušas sveša un nav iedomājama. Dominē – iekļaujoša sabiedrība, iekļaujoša, atbalstoša izglītības sistēma, sirsnība, uzmanība un pozitīva attieksme, kvalitāte, prieks, mērķvirzīta attīstība un pāri visam – izglītībā balstīta sabiedrība, kurai būtiskas ir Vērtības. Cilvēciskās vērtības. Kristīgās vērtības. Pirmais ieraksts, ko aizsūtu mājiņiekiem, skan:

Elastīgums un pedagoģiskā gudrība pieejās bērniem, individuāls atbalsts ikkatram, patiesa skolotāju sadarbība un dziļa motivācija mācīt un mācīties! Izglītība kā vislabākā dzīves mērķa atslēga. Bezmaksas izglītība no bērnudārza līdz doktora grādam.

SAKLAUSĪŠANĀS SOMU IZAICINĀJUMĀ

Lielākais, būtiskākais un atšķirīgākais izaicinājums Somijas izglītības standarta realizācijā kopš 2016.gada rudens – citāda izpratne un jēgpilna attieksme par izglītojamo mācību sasniegumu vērtēšanu.

Nevis attieksme PRET vērtēšanu, bet PAR (es tā domāju)! Vērtēšana kalpo, lai mācītos vēl labāk, lai sekmētu skolēna izaugsmi, nevis – lai novērtētu, ko esi iemācījies kā faktu, kā zināšanas, kā prasmes. Lai vērtējums nav kā robežšķirtne, ar atzīmi atķeksējama, iecērtama, uzslavējama, kā ir apgūts kāds mācību saturs, kā zināms, ko protam, - un atkal skolēnam pie nākamā satura temata (Latvijā ikdienā lietojot vārdus *izņemt mācību vielu*), iepriekšējo vērtējumu atstājot aizmugurē vairs neskartu, bet Somijas skolās izglītojamo sasniegumi tiek vērtēti, lai, pirmkārt, lūkotos, kā bērnam palīdzēt vēl attīstīties, tapt gudrākam kompetencēs un labākai personībai. Otrkārt, lai pārliecinātos, kā mēs, skolotāji, esam strādājuši – cik pietiekami profesionāli vadījuši mācīšanos, vai izvēlēti metodiskā pieeja ir bijusi visnoderīgākā un devusi skolēniem katram pēc individuālajām spējām un vajadzībām *vispiemērotāko* veidu, kā sasniegt vislabāko rezultātu.

Vērtēšana, kas vērsta uz nākotni. Teiksiet, ka tas jau ir dzirdēts arī Latvijā? Jā. Bet izpratīsim to pēc būtības – vērtēšana, kas virza izglītojamā attīstību.

Protams, Somijā pastāv arī nacionālie eksāmeni, absolvējot 9.un 12.klasi, noslēguma testi un pozitīvi mācīties motivējoši *grāmatu eksāmeni* – testi par konkrēti izlasītām, jau marta mēnesī nosauktām grāmatām. Lieliski! – bez stresa, sagatavojoties, uzticoties, palaujoties uz sevi un iegūto izglītības kvalitāti.

RAUDZĪŠANĀS MĀCĪBU STUNDĀS

Ja mainās vērtēšanas sistēma, tad, protams, neka vējoties jautāju vācu valodas skolotājam, vai bērniem nenoplok mācīšanās motivācija, vai viņi ir čakli, ja viņiem nav vērtējošās ballu skalas? Jautāju tā, jo mūs-māju klasē dažbrīd dzirdu - vai man par to būs atzīme? Es mācos tikai atzīmju dēļ, es mācos vecāku dēļ! Bet ko domā Somijas Joensuu skolotāja un bērni? Re! Katrs mācās sevis dēļ! Katrs dara visu sevis dēļ un savai pašrealizācijai un izaugsmei.

Vai tiešām viss ir tik ideāli? Nu, neesot jau vis, un pastāv 3 līmeņu vērtējumi: pirmais – zemākais – Brīdinājums! Otrais – vidējais – Labi, bet izglītojamajam ir iespēja sasniegt vēl. Trešais – augstākais – Ekselenti jeb izcili! Regulāri skolotāji atzīmē, pieraksta katra bērna sasniegumus, bieži un pēc būtības informē vecākus!

Atbildības bumba Somijas izglītības laukā, kā novēroju, ir izglītojamo un vecāku pusē, paralēli skolotājam veicot augsti profesionāli ikdienas darbu.

... Par atbildību mācību procesā Latvijā domāju un domāju... vai mēs ļaujam bērnam būt atbildīgam par sastrādāto skolā - nākt uz skolu ar prieku un būt priecīgam par mācīšanos, iedvesmotam par jaunatklāto brīnummirkli zināšanās, prasmēs un kompetencēs, arī sarūgtinātam par nepaveikto un sasniegto atbilstošu rezultātu galu galā arī liecībā atzīmju ailē 10 ballu skalā? Vai izglītojamais ir patiesi atbildīgs par savu mācīšanās procesu un iegūto rezultātu?..

Bet atgriezies Somijā. Te pastāv ļoti motivējoša, izglītojamo vajadzībām izsvērtā atbalsta sistēma, kuras 1.līmenis ir vispārīgais, 2.līmenis – intensīvais, 3.līmenis – individuālais. Lai sekmētu katras klases ikviena bērna izaugsmi un atbalstu mācīšanās grūtībās vai cita rakstura nepieciešamībā, vienoti darbojas un bieži satiekas praktiskās pārrunās un izstrādā rīcības plānu visi katras klases mācību priekšmetu skolotāji, klases audzinātājs, psihologs, skolotāji – konsultanti. Mērķvirzīti bērnu izglītības kvalitātes paaugstināšanas vārdā, atbildīgi un diendienā.

ĻAUŠANĀS NE TIKAI INFORMĀCIJAS TEHNOLOĢIJĀM (IT) KLASĒ

Man ir nācies dzirdēt emocionālus izteicienus, ka somu izglītības sistēmā ir izteikti pārspilējumi ar IT izmantošanu mācību procesā. Vai es to redzēju? Jā un Nē – bet ar Jēgu!

Lūk, mirkli no mācību stundas, kuru vēroju:

Stunda iesākās, skolēniem pieceļoties kājās, skolotājas smaidam gaidot, kamēr norimst rīta un satikšanās čalas, un tad ļoti pieklusinātā, rīmtā balsī sasveicinoties, iezīmējot būtisko, ko izglītojamie prātīs vācu valodas stundas beigās, viss sākās...

Cik skolēnu klasē (16), tik reižu, saņemot no skolotājas krāsainu un salocītu A4 lapu, uz kuras kā vizītkartē bija uzrakstīts katra bērna vārds, tika jautāts vāciski ikvienam - kur ir Anna?, kur ir Lote?, kur ir Emils? Un katrs atsaucās, saprata, iesmējās, arī bija bikls, drošs, un visi mācījās valodu lietojot, neko nepierakstot. Tā bija tikai trešā mācību stunda, uzsākot apgūt jaunu svešvalodu...

Visi bērni tika aicināti apsēsties klases priekšā aplī, un skolotāja uz ceļgaliem notupās starp bērniem līdzas, rokā uzvilktu lelli – pūķi, lai tālāk mācītos un prastu runāt vācu valodā...

Dialogs ar pūķi skolotājas balsī ritēja ar katru bērnu, pārējie atkātoja skaļā balsī, katrs tika uzrunāts, tika uzklauts, katram tika pa komplimentam, arī aizrādījumam, ja nepieciešams, piemēram: "Anna, Du bist unruhlich!" (Anna, tu esi nemierīga!) ...

Vēlāk darīts, zīmēts, ierakstīts darba lapā...

Uz interaktīvās tāfeles tika demonstrēta Somijas TV izveidota mācību multiplikācijas filma, skanot mūzikai, gan skolotāja, gan skolēni dziedāja dziesmu par Brāli Jakobu – mūku...

Un tad uz datu kameras uzliktā metodiskā materiāla lapa projicējās uz baltās tāfeles, lai ieraudzītu dziedāto tekstu rakstiski, lai pārrunātu pareizrakstību, izrunu visi kopā izšņakuļotu – sch skan kā š-š-š-š-š ...

Vēl dažas īsas un patstāvīgas aktivitātes burtnīcā, sarunas, viedokļu apmaiņa, jo kāda meitene jau prot saskaitīt vācu valodā līdz 10, vēl pašvērtējums, un stunda nemanot garām...

Tiek uzdots mājas darbs, un tāds ir pēc katras stundas, un arī uz pirmdienu (to īpaši noskaidroju!) ...

Skolotāja smaidot atsveicinās ar katru – ieskatoties ikvienam skolēnam acīs un novēlot Labu apetīti! pusdienās...

Ar šo stundas izklāstu gribu uzsvērt, ka neredzēju pārspilētu IT lietojumu, un kā uzsvēra skolas direktors, tad IT nekādā gadījumā nav pašmērķis vai kas speciāls – IT ir rīks, lai mācīšanos padarītu kvalitatīvāku un skolotājam un bērniem piemērotāku, mūsdienīgāku, saistošāku un uztverē vieglāku. Tāpat kā mūsu somās ir grāmatas vai zīmuli, kas mums palīdz apgūt mācību saturu, tāpat IT ir līdzeklis, lai mācītos!

■ Somu skolās ir daudz un daudzveidīgas vietas izziņai un atpūtai, piemēram, šī ar milzīgo globusu, lai skolā justos labi kā mājās.

IZBRĪNĪŠANĀS PAR PROFESIJU TOP 3

Vairākkārt dzirdēts apgalvojums par prestižākajām profesijām jomām Somijā:

1.vietā – Psihologija; 2.vietā – Pedagoģija; 3. vietā – Medicīna. Lai iestātos pedagoģijas augstskolā, jāiztur konkurss – ir četri pretendenti uz vienu studiju vietu!

ATPŪŠANĀS SKOLAS VIDĒ

Jau pati skolas arhitektūra un telpu izvietojums ļauj videi būt atbalstošai un rūpēs un omulībā radošai - nav garo gaitēju un klašu durvju rindu, bet viss ir iekārtots kvadrātos, četrstūros sadalīts, sakopots ap klasi. Pie tās durvīm ir garderobe virsdrēbēm un ielas apaviem, soliņi un daždažādās iespējas labi justies – apsēties, atpūsties, lasīt, ielūkoties telefonā vai planšetē (un to redzēju vismazāk), jo tādu atpūtas stūrīšu ir daudz – krēsli, daudzkrāsaini ādas pufi, stilizētas mājiņas un namiņi, kubi, apaļi, kantaini, stūrains galdi, pie kuriem globuss lielāks par cilvēka augumu, arī mini istabu iekārtojumi ar kamīnu un visādi citi radoši varianti...

Bet skolēnus šajās atpūtas vietās tā nemaz neredzēju. Vai tādēļ, ka katrai klasei ir citādi mācību stundu sākumu un beigu laiki, nepastāv zvans, masveidā bērni nesatiekas skolas telpās, vai tāpēc, ka kāda daļa tobrīd baudīja veselīgās pusdienas pašapkalpošanās ēdnīcā pie salātu platēm, zupas, gaļas un zivju ēdienu izvēlēm, vai tādēļ, ka bija devušies skolas pagalmā – ziemā, kur starpbrīžos par izglītojamo drošību rūpējas divi skolotāji koši zaļās vestēs...?

Tāda bija Somijas skolas ikdiens – bez trokšņa, bez burzmas un skaļuma. Mierīga. Rāma. Priecīga.

JUŠANĀS SKOLĀ KĀ MĀJĀS

Vai tas nav jauki un iedvesmojoši? Ik starpbrīdī atkal uzvilkt ziemas zābakus – siltsiltos *makanus* – un skriet skolas pagalmā ikdienas ziemā - slēpot, slidēt, traukties, virpuļot, elpot, eņģeļot sniegā, mirdzēt rāmi kā sniegpārslām, priecāties par ziedošiem vaigiem un atkal atgriezties skolā uz stundu – novilkt zābakus, doties pa telpām solišos, tecīnos, lēngaitā, ak, vienalga, kā, bet zeķēs – melnās, svitrainās, punktainās, nodlumcaurumiņotās, cakotās, pūkainās, sašmulētās, bet tik ļoti savējās un sirsnīgās – kā Mājās.. Jo skola ir otrās mājas. Ir taču?

Kā būtu, ja Latvijas skolās visi bērni staigātu zeķītēs? Mēs kādreiz pamatskolā tā darījām. Man patika tā Būt Skolā.

Esot Somijā, es sajutu, ka arī viņiem patika. Patika Būt... Būt. Skolā.

Noslēguma vietā – Pateicos Neatkarīgās izglītības biedrībai (NIB) par organizēto pieredzes braucienu, profesionālo zinātkāri un pleca sajūtu apjukuma brīžos, un veldzējošiem smieklīem ik mirkli! Kā jau rudenī minēju Vidusdaugavas televīzijā, tad arī šobrīd varu apgalvot, ka NIB aktualizē un runā par izglītības jautājumiem viegli – patiesi un jēgpilni.

Pateicībā – Inese Magdaļenoka, Līvānu 1.vidusskolas direktora vietniece.

P.S. Ja esmu ko Somijā pārpratusi, tad tikai manas angļu valodas saprašanas dēļ.